

башкиры – 609 чел. (0,47 %)
корейцы – 305 чел. (0,23 %)
армяне – 281 чел. (0,22 %)
азербайджанцы – 233 чел. (0,18 %)
молдаване – 176 чел. (0,14 %)
поляки – 157 чел. (0,12 %)
мордва – 145 чел. (0,11 %)
удмурты – 136 чел. (0,10 %)
другие – 1 230 чел. (0,95 %) [10]

Список литературы:

1. Рудные полезные ископаемые Казахстана. URL: <https://moxnpn.ru/kazakhstan/46-rudnye-poleznye-iskopaemye-kazakhstana.html> (дата обращения: 02.11.2020)
2. Паспорт города Рудного. URL: <http://rudeconom.kz/index.php/ru/pasport-goroda-rudnogo> (дата обращения 05.11.2020).
3. Газета «Рудненский рабочий», 22.07.1997 г., статья «Истории строки».
4. Анализ и совершенствование качественного состава кадрового потенциала в АО «Соколовско-Сарбайское горно-производственное объединение». URL: <https://articlekz.com/article/14548> (дата обращения 06.11.2020).
5. Человек, заглянувший в душу Земли. URL: https://express-k.kz/news/sotsium/chelovek_zaglyanuvshiy_v_dushu_zemli-98808 (дата обращения 07.11.2020).
6. Афганская война: потери среди казахстанских воинов-интернационалистов. URL: <https://ru.sputnik.kz/afghan/20190211/9250782/voyna-afganistan-kazakhstan-poteri.html> (дата обращения 08.11.2020).
7. Солдаты необъявленной войны. URL: <https://ok.ru/rudnykz/topics> (дата обращения 09.11.2020).
8. Википедия. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Тобол> (дата обращения 12.11.2020).
9. Соколовско-Сарбайский обогатительный комбинат. URL: <http://www.mining-enc.ru/s/sokolovsko-sarbajskij-gorno-obogatitelnyj-kombinat/> (13.11.2020).
10. Википедия. Городская агломерация. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Городская_агломерация (дата обращения 14.11.2020).

Ы.АЛТЫНСАРИННИҢ МҰРАСЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАРЫ

Дүйсембекова Шолпан,

п.ф.к., доцент,

Серикова Нағима,

п.ф.к., доцент м.а.,

Шәкәрім атындағы өңірлік университеті, Семей қ.

Аннотация

Мақалада оқушыларға кәсіби бағдар берудің педагогикалық жағдайлары қарастырылған, олар педагогикалық диагностика, кәсіби кеңес беру, әңгіме жүргізу.

Түйінді сөздер: кәсіби бағдар, диагностика, кәсіби кеңес, әңгіме.

Аннотация

В статье рассмотрены условия профессиональной ориентации, учащихся это педагогическая диагностика, профессиональная консультация, проведение беседы.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, диагностика, консультация, беседа.

Abstract

The article discusses the conditions of vocational guidance of students: pedagogical diagnostics, professional consultation, conducting a conversation.

Key words: vocational guidance, diagnostics, consultation, conversation.

Өзектілігі. Ы.Алтынсарин оқу ағарту саласында кәсіптік мамандыққа үлкен көңіл бөліп оны ғылыми түрде негіздеп жасап берген. Ол қазақ халқының экономикалық дамуына қажетті мамандар әзірлеу ісіне ерекше мән берген: қол өнер, ауылшаруашылық училищелерін ашуға едәуір күш жұмсаған. Қыздар училищеде қыздарды оқытуға іс тігуге, тамақ істеуге үйрету жағын қарастырған. **Мақсаты:** Бүгінгі таңда тәуелсіз еліміздің керегесі кең, шаңырағы биік болып дүние жүзінің алдыңғы қатарлы елдеріне қосылу үшін білімді, ғылымды, кәсіби мамандыққа көңіл бөліп дамытуымыз қажет.

Ы.Алтынсарин педагогикасының мұраларының негізгі идеяларының бірі – жастарды еңбекке баулу, кәсіби бағдар беру. Осыған орай оқушыларға кәсіби бағдар берудің педагогикалық жағдайлары да қарастырылған, олар педагогикалық диагностика, кәсіби кеңес беру, әңгіме жүргізу т.т. Кәсіптік бағыт беру жұмыстарының бір түрі кәсіптік кеңес болып табылады. Кәсіптік кеңес адамға нақтылы мамандық таңдау жөнінде ғылыми негізделген кеңес беруге, оған тек халық шаруашылығы қажет етіп отырған мамандықты емес, сонымен бірге өзінің икемділігі мен қабілетінің талаптарына сай келетін кәсіп ұсынуға тиіс. Бұл проблеманы шешу адамның қабілетін, оның денсаулығын, психо-физиологиялық ерекшеліктерін зерттеп талдауды қажет етеді. Алтынсариннің айтуынша, «техникалық мәні бар шараларды іске асыру сахарадағы қазақтарға игі әсерін тигізеді» [1, 25 б.].

Кәсіпке жарамдылығы жөніндегі кеңес еңбек қызметінің табысты және адамның денсаулық жағдайларына тигізетін әсерін сараптауға боларлық жиі кездесетін жағдайлар. Мұндай жұмыстарды жүзеге асыру үшін біздің елімізде, тіпті қазірдің өзінде, мектеп және жасөспірімдер дәрігерлері практикасына енгізуге тұрарлық едәуір материалдар жинақталған. Кәсіпке жарамдылықтың психологиялық мәселелер бойынша кеңес туралы мәселе едәуір күрделі. Мұнда оқу-тәрбие жұмыстары үрдісінде оқушының көрсеткішін байқау, және әрбір жеке оқушының эксперименталдық-психологиялық көрсеткішін байқау негізінде жасалған мектеп берген психологиялық мінездемеге қарап оқушы қабілетін бағалау шешуші маңыз алады. Біздің пікірімізше мектепте оқушыларды зерттеудің, ең жақсы әдісі мінездемеден тыс жинақтау әдісі болып табылады. Қазір кәсіптік кеңес беру үрдісінде эксперименталдық-психологиялық зерттеудің біркелкі жүйесін ешкім де ұсына алмайды.

Жеке адамның динамикалық қызмет құрылымына сүйене отырып қабілеттілікке оңай анализ жасауға және оның бәрін де терең түсінуге болады [2]. Қабілеттілік дегеніміз – жеке адамның жеткілікті шамадағы тұрақты қасиеті (өзінің қалыптасу нәтижесінде өзгермелі болғанымен. Оған белгілі бір жаңа қызметті тез игеріп, оны сапалы түрде жүзеге асыруды қамтамасыз ететін төрт подструктура енеді.

«Кәсіп» және «мамандық» ұғымдары (бұл ұғымдар әлі де айқын белінбегенімен) қамтитын әр түрлі қызметтер саны ете көп. Өмірге жаңа араласқан жас өспірімнің алдында бірнеше мыңдаған түрлі кәсіптің, біреуін таңдау міндеті туады. Әрбір жас адам бір ғана емес, кептеген кәсіпке қабілетті болады, бірақ барлық кәсіпке бірдей қабілетті болмайды және қабілеттері әр түрлі дәрежеде болады. Кәсіптік бағыт беру міндеті жас өспірімдердің болашақ өмір жолын таңдап алуына, оның жеке басының қабілетіне көбірек сәйкес келетін мамандық таңдауына ғылыми негізделген көмек беруде болып табылады [2, 31 б.].

Қабілеттілік туралы түсінік ең алдымен оның қалыптасуын бірінші орынға қояды. Бұл арада К.Д. Ушинскийдің: «Егер педагогика адамды жан-жақты тәрбиелеуді қалайтын болса, онда ол алдымен сол адамды жан-жақты білуге тиіс» деген сөзін ұмытуға болмайды [3]. Жеке адамның қалыптасуы – адамның қажетті бағыттағы мақсатты өзгерістері. «Жеке адамды қалыптастырудың талабы» [4] ұғымын А.С. Макаренконың енгізгені белгілі. Әрине жобалаусыз-ақ тексеру, қатесін көрсету методтары арқылы жеке басты қалыптастыруға болады. Бұл әдіс жиі кездеседі. Бірақ бұл, әрине, тәрбиенің таңдаулы жолы емес «жалпыға ортақ жоба» арқылы да жеке адамды қалыптастыруға

болады. Бірақ бұл анығырақ айтқанда шаблонға айналады. Әрбір оқушының жеке басының құрылымын ескерместен олардың, бәрінің қалыптасуына бір үлгі қолданылады. Өкінішке қарай, осы педагогика практикасында жиі кездеседі. Бірақ нағыз педагогикалық шеберлік адамды қалыптастыруда оның жеке басының нақтылы психологиялық структурасын ескеруді талап етеді. Жақсы мұғалім өзінің әрбір оқушысының қандай екенін ғана емес, қандай болатынын да «көреді». Бұл айтылғандардың бәрі белгілі қызмет талаптары арқылы анықталатын жеке адам қабілетінің қалыптасуына қатысты.

Жеке адамның биологиялық себептерге байланысты төртінші подструктурасы жаттығу арқылы немесе кейде айтылатындай (жеке бастың қасиетіне байланысты қолданылады) психикалық жаттығу арқылы қалыптасады. Дегенмен, жеке адамның бұл қасиеттерінің қалыптасуы бәрінен қиынырақ екенін ескеру керек.

Сонымен, қабілеттіліктің қалыптасуы адамның қандай да болмасын бір сапасының қалыптасуымен байланысты. Кезінде қабілеттілік деген ұғым мен білім, шеберлік ұғымдары психологиялық-педагогикалық топтарда бір мағнада қолданылуына байланысты, қабілеттілік ұғымының айырмашылығын тоқталу қажет. Оқушылар туралы мәліметтердің жинақталуы олар жайында дұрыс жорамал жасауды көздейді, сондықтан оқушылардың дамуы жөніндегі есеп карточкасы немесе кәсіптік бағыты жөніндегі карточка мәселесі қазіргі кезде ерекше мәнге ие. Бірнеше жыл бойына жүргізілген бақылау материалдарын қорытындылау оқушының бүгінгі жеткен дәрежесін ғана емес, сол сияқты жеке басы дамуының ерекшеліктерін көрсететін толық мінездеме беруге мүмкіндік жасайды.

Бұл орайда, сөз жоқ оқушылар туралы мағлұматтарды жинауға және қорытындылауға көмектесетін психологтар мен педагогтар тарапынан мінездеме-лердің бірқатар схемасы жасалынды. «Жеке басты сипаттаудың маңызды ерекшелігі оның бағыттылығы болып табылады, себебі ол жеке бастың артықшылық дәлелдерінің, талаптарының және қатынастарының біршама тұрақты нәтижесі болып табылады» [5]. Қалыптасқан кәсіптік бағыттылық жеке бастың дамуының маңызды шарты болып табылады. Сол себепті кәсіптік бағыт үшін оқушының жеке басының іскерлікпен бағытталуының ерекше маңызы бар, өйткені ол оның құрмет тұтатын жұмыстары және қызмет түрлері туралы пікір айтуға мүмкіндік береді. Осы көзқарас тұрғысынан келгенде В.А. Крутецкийдің және Н.С. Лукиннің [6, 60 б.] ұсынысына қарай оқу қызметіндегі дербестік айырмашылықтарына сәйкес оқушыларды топ-топқа бөлу бір түрлі қызықты болып көрінеді. Жоғары класс оқушыларының оқу және еңбек ету қызметіндегі өзіндік жұмыстың жалпы және жекелей түрлеріне және оқу процесінде алған білімдерін еңбекте пайдалану ерекшеліктеріне жасалған талдау негізіне сүйене отырып, оқушылардың төрт тобы бөлінді.

1 топқа жоғары кластарда сабақ үлгерімі жағынан ерекшеленбеген, алайда олардың ішінде, кейбіреулері IX класқа дейін оқу озаты болған және сабақтарға адал ниетімен қатысқан оқушылар жатқызылды. Оқу жұмысында олар, әдетте, өзіндік бастама не ынта көрсете қоймайды. Оқулықтағы материалды өз ой елегінен өткізбейді және өз ой-пікірінсіз қайталап берумен ғана шектеледі.

Бұл топтағы оқушылардың кейбірі, ұғынбай есінде жақсы сақтауы мен ерекшеленіп, гуманитарлық ғылымдарға көбірек бейімділік көрсетеді, өйткені мұнда оқығандарын есте сақтау арқылы қайталап (сөзбе-сөз) айтып беру, кейде пәнді жақсы біледі екен деген түрде қабылданады. Басқа біреулеріне оқу мүлдем қиын тиеді, олар «жетектеу арқылы топқа ілесуге» әбден дағдыланып алады да тек даяр ой, қорытынды, шешімдерді есте ұстайды.

Бұл типтегі оқушылардың барлығы үшін өздігінен істелетін жұмыс дағдыларының болмауы тән, олар теориялық білімдерін практикада қиындықпен қолданады, сол себепті олар әдетте, еңбек сабағы процесінде қиындықтарды бастан кешіреді.

Бұл оқушыларды мамандық таңдауға даярлау өздігінен атқаратын жұмыс дағды-

ларын тікелей қалыптастыруға байланысты. Жұмыстың мұндай түрін жоғары кластарда қайта құрудың белгілі дәрежеде қиындық келтіретіні де түсінікті, сондықтан оны мүмкіндігінше ерте қолға алған жөн. Жоғары кластарға келетін болсақ, олардың өздігінен жұмыс істеу дағдыларының болмауы кәсіптік бағыт беру ісін қалыптастыру үшін айтарлықтай қиындық келтіреді. Сондықтан стихиялық түрде пайда болатын кәсіптік мүдделер болмаған кезде мұғалімнің ұзақ бойына арнайы оқуды талап етпейтін біршама жеңіл-желпі мамандықтармен танысуды оқушыға ұсынуына болады. Сонымен бірге ол бірқатар мамандықтарда жақсы ұғынбай есте сақтаушылықтың, өзі, өзінен-өзі ең қажетті қасиет екенін ескеруі керек.

II топтағы оқушылар нақты бағыттылығымен сипатталады. Игерілуі қиын материалды оқыған кезде олар онын, практикалық маңызын түсінуге, жаңа білімнің бұрын алған біліммен арақатынасын шамалауға талпынады. Бұл топтағы оқушылар практикалық тұрғыдан ойлау, шынығу сияқты еңбек дағдыларын зор құштарлықпен және батылдықпен меңгереді, сонын, нәтижесінде олардың білімі мен дағдылары тез қалыптасады, олардың көпшілігі теориялық білімнің пайдасын бағаламайды, сонық салдарынан бұл жағдай тапсырманы үнемі орындамаушылыққа, білімде олқылықтың, болуына және тіпті оқудан артта қалуға әкеліп соғады.

Бұл топтағы оқушылармен жұмыс істеу кезінде олардың көпшілігі «өзін еңбекте таба білетінін» ұмытпаған жөн. Олар еңбек сабақтарында, өздігінен жұмыс істеу және үйірме жұмысы процесінде практикалық есептерді өздігінен шығара бастау арқылы өзінің, оқуға деген қарым-қатынасын өте жиі алмастырып отырады. Сондықтан, оқушыларға олар үшін практикалық қызықты істер тауып беруге, теориялық білімді қажет ететін өздігінен істейтін еңбекке санасын оятуға көмектесудің, сонымен бірге олардың қабілетін дамытуға қолайлы жағдай жасаудың маңызы зор. Бұл оқушылардың назарын техникалық және өндірістік мамандықтарға аударған жөн.

III топтағы оқушылар барынша теорияға бейімділігімен ерекшеленеді. Әдетте оларда практикалық қажеттілік болмайды және теорияға әрі дерексіз пікірлерге ықпаласы пайда болады. Олардың ойлау қызметі оқу материалын игеру процесінде белсенділік көрсетумен ерекшеленеді, олар ең маңыздысын өздігінен оп-оңай бөліп алады, материалды жүйеге келтіреді. Бұл топтағы оқушылардың көпшілігінде ойлау дәлдігі және ойын айқын және қысқа айтып берушілік жақсы дамыған. Оларға кеп еңбектену және білімін өздігінен кеңейтуге талаптану қасиеттері тән болып отырады.

Бұл типтегі оқушылардың қабілетін дамыту жөнінде жұмыс істеу барысында, олардың белсенді ойлау жұмысы практикалық әрекетпен ұштасуы үшін жағдай жасаудың маңызы зор. Бұл оқушыларға білімнің алуан саласындағы, соның ішінде гуманитарлық ғылымдардағы ғылыми-зерттеу қызметін ұсынуға болады.

IV топқа өз білімінде теория мен практиканы үйлесімді түрде ұштастыра білетін оқушылар жатқызылған. Олардың оқу қызметін белсенділігі мен өздігінен тындыратын жұмысы сипаттайды. Олар тек теориялық мәселелер емес, практикалық қызметпен құмарта шұғылданатын болғандықтан бұдан бұрынғы топтардың, өкілдеріне қарағанда, әдетте, олар бірқалыпты оқиды. Бұл топтағы оқушылардың көпшілігіне жалпы ой-өрістің кеңдігі тән [6].

Оқушыға, оның кәсіптік ынта-ықыласын дамыту жөніндегі жұмыс бағытын таңдауға көмектесу барысында оның қабілеттілігін көзден таса етуге болмайды. Оның үстіне олардың арасында өз ара байланыста болуының маңызы зор: қабілеттіліктің дамуы ынта-ықылас арқылы жағдай жасалатын қызметте жүзеге асырылады, ал ынта қандай бір қызметте болмасын, өз кезегінде тиісті қабілеттілік-термен жасалынған табыспен қуатталады. Алайда мұндай өз ара байланыстылық қарсылықтың пайда болу мүмкіндігін жоққа шығармайды: кейде оқушыларда олардың қабілеттіліктеріне жауап бере алмайтын ынта-ықылас пайда болады. Міне осы сәтте ынта-ықыласты қайта құру жөнінде арнайы жұмыс жүргізу қажет.

Мектептегі оқу қызметі жағдайларында мұғалім оқушының жалпы және (басқаша оны жеке деп айтуға болады) арнайы қабілеттерімен, әсіресе бірінші кезекте олардың оқу жұмысында бой көрсетуімен жиі кездесіп тұрады. Оқушының қабілеттерін бағалауда оның сабақ үлгерімі негізгі көрсеткіштердің бірі болып табылады. Бірақ оны қабілеттіліктің тікелей көрсеткіші деп қарауға болмайды. Себебі, оқушының ойдағыдай болуы оқушының еңбек сүйгіштігі және табандылығы арқылы белгілі болуы мүмкін, сондықтан қабілеттілікті бағалау үшін жетістікке жету үшін жұмсалған үлгеріммен күшжігердің арақатысын пайдаланған дұрыс.

Жас өспірімдер өз мүмкіншіліктерін әрдайым қызметтің қай саласына бейімділігі бар екенін жан-жақты бағалай білмейді, өйткені өмірлік тәжірибелері аз, көпшілігінің кәсіпшілікке ынтасы әлі айқындалмаған. Олардың жоғары байқағыштыққа, бой ұрып әуестенушілігі, ең ақырында арман-қиялды өз мүмкіншіліктерімен, қоғамның кадрлар жөніндегі қажеттерімен сәкестіре қарастыра білмейтіндігі көп ретте қоғамдық көзқарас тұрғысынан және өзінің мамандық таңдау жағынан сәтсіздікке әкеліп соқтырады.

Жоғары сынып оқушыларына кәсіптік бағыт беру жұмысы үрдісінде мектептің маңызы кем емес, міндеттерді шешуіне тура келеді.

Кәсіптік оқудың басты міндеті – жастардың назарын сырттай қарағанда онша тартымды болып көрінбейтін жұмысшы мамандықтарына аудару. Екінші бір міндет жасөспірімдердің олардың жалпы ынта-ықыласы мен бейімділігіне қарай мамандықтар шеңберімен таныстыру, бір себеппен оларды еліктіре алған осы мамандықтар жайында объективті түрде түсінік алуына көмектесу болып табылады. Сол сияқты кәсіптік бағыт беру міндеттерін ойдағыдай шешу үшін, оқушылардың мамандықтар жөніндегі жалпы ұғым-түсініктерін кеңейту керек мұны мектеп курстарын орындайтын пайдаланғанда іске асыруға болады.

Мамандықты дұрыс таңдап алу бір-ақ реттік акт емес. Бұл – өз кезеңдері бар ұзақ процесс. Мұндағы кәсіби ынта-ықыластың қалыптасуы мен дамуы неғұрлым жауапты саты болып табылады. Оқушыларда өзінің болашақ мамандығымен байланыстыратын білімнің, ғылымның, өнердің белгілі бір саласына ынта-ықыласы басым болуы мүмкін. Мұндай жағдайда оның жеке басының белгілі бір бағыты бар екені байқалады. Оқушылардың өздерін қызықтыратын мәселелер жайында көп білгісі келетіні белгілі. Бұл ретте кәсіптік оқу-ағартудың міндеті – мамандық олардың ойлаған ойына сәйкес келе ме деген сұраққа жауап беру, олардың ықыласы болып жүрген саладағы білімін тереңдету, мамандыққа байланысты түсінік ұғымдарының шеңберін кеңейту.

Кәсіптік оқу-ағарту жөніндегі жұмысты таныстыру шараларын жүргізу ғана деп түсінсек дұрыс болмас еді. Бұл жұмыстың түрі сан алуан және де мамандықтарды өздігінен оқып үйренудің, еңбек қызметінің элементтерін, кәсіптік оқу, күш сынауды көздейді. Оқушының сүйіп қалаған мамандығы жөніндегі түсінігі неғұрлым жан-жақты болса, таңдауы соғырлым дұрыс жасалды деп зор сеніммен айтуға болады.

Кәсіптік оқу-ағарту ісі кәсіптік бағыт берудің көпшілік міндеттерін өздігінен шеше алмайды, өйткені белгілі бір еңбектің түріне жарамдығы жөнінде дұрыс қорытынды жасау үшін мамандық жайындағы тек бір ғана білім беру әзірге жеткіліксіз. Бұл істе оқушының жеке басының ерекшеліктері ұдайы зерттеу арқылы көмектесу керек. Оқушыларды зерттеудің тағы бір маңызы сол, бұл олардың ынта-ықыласын, арнаулы қабілеттерін ғылыми негізде басқаруға, мектепке бүкіл тәрбие жұмысының мазмұнын және тиімділігін көтеруге мүмкіндік береді.

Кәсіптік бағыт беру жұмысын жүргізуде мамандық қызметтің әлеуметтік аспектісін әрдайым ескеріп отыру керек. Мамандық адам қызметінің мазмұнын мен сипатын белгілеп қана қоймайды, сондай-ақ ол тіршілік ететін және жұмыс істейтін жағдайлардың жиынтығын да белгілейді, кәсіптік қызметтің орындалуы адамның жеке басының біліміне, мәдени өсіп жетілуіне қойылатын талаптардың белгілі бір жүйесімен байланысты. Сонымен, мамандық қоғамдық құбылыстар категориясына жатады, сондықтан

оған әлеуметтік талаптар да қойылады. Біздің жастарымыздың материалдық әл-ауқатының оның жалпы мәдениетінің, білімінің өсуі – осының бәрі, әлбетте, мамандықты таңдап алуға жасөспірімдердің әлеуметтік талап дәрежесін көтереді.

Кәсіптік ағарту және оқушының жеке басын зерттеу ісі мектептегі оқу-тәрбие жұмысының бірыңғай жүйесіне кіреді. Тұтас алғанда мектептегі кәсіптік оқу ағарту мына тәртіпте болады.

Жан-жақты өсіп-жетілу, бейімделу, сондай-ақ кәсіби еңбекпен жалпы танысу ең алдымен оқу үрдісі негізінде жүзеге асырылады.

Кәсіптік бағыт беру жұмысын ұйымдастырғанда оқушылардың белсенділігі мен өз бетінше жұмыс істеу қабілетін оятудың маңызы зор. Ұйымдастырылатын ынта-ықыласына байланысты әр түрлі клубтар, жекелеген мамандықтарды зерттеу жөніндегі топтар, «Білім» қоғамдары қызмет етеді.

«Кім болам?» – деген тақырып бойынша жүргізілетін жұмыстың үлкен мүмкіндіктері бар.

Мысалы, жалпы білім пәндерінің сабақтарында мұғалім мыналарды байқайды: оқушылар қандай жағдайда көбірек білгісі, қандай жағдайда азырақ танып білгісі келеді, оларды көбінесе не қызықтыратынын біледі, қандай тапсырмаларды орындау оңайға түседі, қандай тапсырмалар қиыншылық келтіреді, мінез-құлықтың қандай жарқын еркшеліктері болады.

Мамандықты таңдап алу мәселелері жөнінде мұғалімнің оқушылармен жеке-жеке әңгімелесуінің өте-мөте маңызы бар. Әңгіме кезінде мұғалім оқушының кім болғысы келетінін, өз мақсатына жетуге оның қалай тырысып жүргенін сол тұрғыда ол бірден істеп жүр ме, әлде жоқ па соны жақсы біледі. Оқушының кәсіптік бағытын білу – мұның өзі, мұғалімге олармен жүргізілетін бүкіл тәрбие жұмысының пәрменділігін күшетеуге, олардың ынта-ықыласы мен бейімділігін дамытуды жақсы басқаруға көмек көрсетеді. Сонымен бірге мұғалім оқушының мамандықты таңдап алуына белсенді ықпал жасауға, оған өзінің кәсіптік болашағын неғұрлым дұрыс белгілеуіне көмектесуге мүмкіндік алады.

Сонымен, оқушыларды мамандықты таңдап алуға әзірлеу ісінде мектеп жетекші роль атқаруға тиіс. Бірақ мемлекеттік мекемелер мен кәсіпорындардың қатысуынсыз мектеп жалғыз өзі кәсіптік бағыт беру мәселелерін түгелдей шеше алмайды. Атап айтқанда, мектеп нақты мамандықтарға кәсіптік жарамдылығы жөніндегі мәселелерді шешуді өз міндетіне ала алмайды, өздігінен ауданның, қаланың кадрлар жөніндегі нақты қажетін анықтай ала алмайды, демек нақты мамандықты таңдап алу мәселесі жөнінде егжей-тегжейлі кеңес бере алмайды. Мектеп кәсіпорындар үшін қызметкерлер таңдап алуды да жүргізе алмайды, оның үстіне кадрлардың кәсіптік адаптациясын қамтамасыз ете алмайды.

Қорытынды келе, 21 ғасырда Ы.Алтынсариннің игілікті ісін ықыласпен қолдап білім беружүйесінде кәсіптік бағдар беру жұмысына мән беріп, инновациялық әдістерді тиімді қолдана отырып, кәсіптік бағытты ғылыми ұйымдастыруда үш саты арқылы жүргізілсе деп есептеуге болады. Бірінші сатыда жалпы білім беретін мектеп болады; екінші саты кәсіптік бағыт беру мемлекеттік қызметтен, жұмысқа орналастырудан, кәсіптік кеңестен құралады; Үшінші сатыға кәсіпорындардың және кәсіптік оқу орындарының қызметі жатады. Қазіргі уақытта біздің елімізде кәсіптік бағыт берудің мұндай жүйесі әлі қалыптаса қойған жоқ, ал оның жоқтығы жасөспірімдердің өндіріс саласындағы қызметті саналы түрде таңдап алуына даярлау ісінде, мектеп бітіретін жастарды еңбек салалары бойынша жылдам және дұрыс бөлуде, оны өндіріске бекіту ісінде елеулі қиыншылықтар туғызып отыр. Бұл аса маңызды әлеуметтік міндетті жалпы білім беретін мектептің кәсіптік бағыт беру мәселелеріне мүдделі, сол сияқты жастарды жұмысқа орналастырумен айналысатын мемлекеттік мекемелермен тығыз ынтымақтасқанда ғана шешуге болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ламашев Ә. Ыбырай Алтынсарин және оның орыс достары мен ізбасарлары. – Алматы 1988 – 184 бет.
2. Б.М. Теплов. Избранные труды: в 2х томах. – М., 1985.
3. К.Д. Ушинский. Труд в его психическом и воспитательном значении. Соб.соч., т.2, 352 с.
4. А.Е. Голомшток. Выбор профессии и воспитание личности школьника. – М., 1979.
5. А.С.Макаренко. Выбор профессии. – соч.т.5. – М., 1958 г.
6. Л.М. Фридман. Психологический справочник учителя. – М.: Просвещение, 1991.
7. Ы. Алтынсариннің таңдамалы педагогикалық мұралары. Құрастырған С.Қалиев – Алматы: Рауан, 1991. – 200 бет.

АКТУАЛЬНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАНЯТИЙ ПО ОЗНАКОМЛЕНИЮ С ЖАНРОМ «ПОРТРЕТ» НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА

Ермак Нина Викторовна,
студентка 3 курса, кафедры искусств,
Архипова Ксения Геннадьевна,
магистр педагогики и психологии, ст.преподаватель кафедры искусств,
Костанайский региональный университет им.А Байтұрсынова, г. Костанай

Аннотация

Өзектілігі: адамның өз мәнін жүзеге асыруы әлемде бағдарсыз, ол туралы жеткілікті білімсіз мүмкін емес. Балалардың кеңістіктік ойлауын дамыту мәселесі өзекті болып табылады, өйткені бұл психикалық процесс адамның шығармашылық қызметінің кез-келген түрінің, оның мінез-құлқының ажырамас бөлігі болып табылады. Біздің әлем кеңістіктік ұйымдастырылған және кеңістіктік көріністер мен ұғымдар бізге осы әлемде өмір сүруге көмектеседі, өйткені олар табиғатта бар кеңістіктік қатынастарды көрсетеді. Балада идеялардың жеткіліксіз немесе дұрыс қалыптаспауы оның интеллектуалды даму деңгейіне әсер етеді.

Зерттеу мақсаты: «Портрет» жанрының оқушылардың кеңістіктік ойлауының дамуына әсерін ашу. Бейнелеу өнері сабақтарында оқушылардың осы жанрмен танысуының өзектілігін дәлелдеу.

Түйінді сөздер: портрет, шығармашылық ойлау, кеңістіктік ойлау.

Аннотация

Актуальность: Реализация человеком своей сущности невозможна без ориентации в мире, адекватного знания о нем. Проблема развития пространственного мышления детей актуальна тем, что этот психический процесс является неотъемлемым компонентом любой формы творческой деятельности человека, его поведения в целом. Наш мир является пространственно организованным, и пространственные представления и понятия помогают нам жить в этом мире, так как отражают существующие в природе пространственные отношения. Недостаточная или неточная сформированность представлений у ребенка влияет на уровень его интеллектуального развития.

Цель исследования: раскрыть влияние жанра «Портрет» на развитие пространственного мышления учащихся. Доказать актуальность знакомства учащихся с этим жанром на уроках изобразительного труда.

Ключевые слова: портрет, творческое мышление, пространственное мышление.

Abstract

Relevance: The realization of a person's essence is impossible without orientation in the world, adequate knowledge about it. The problem of the development of spatial thinking of children is relevant because this mental process is an integral component of any form of creative activity of a person, his behavior as a whole. Our world is spatially organized, and spatial representations and concepts help us to live in this world, as they reflect the spatial relationships that exist in nature. Insufficient or inaccurate formation of ideas in a child affects the level of his intellectual development. Goal: to reveal the influence of the genre «Portrait» on the development of spatial thinking of students. To prove the relevance of students' acquaintance with this genre in the lessons of fine art.

Keywords: portrait, creative thinking, spatial thinking.